

№ 3

U C P S

1901

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ԱՂԲԻԻՐ, № 3.

Յիսուս օրհնում է մանուկներին. (պատկեր): Քրիստոս
յարեա՛ւ. Մ. Ղ.: Զատիկ (ոտանաւոր). Դ. Բաշինջաղեան:
Զու ներկելու հետք միջոց (փոխադրութիւն). Տիկ. Զանազան
Մեհրաբեան: Խաչի՛ր... Խաչի՛ր դրան... (ոտանաւոր). Արե-
շատ: Կարմրականջը. Ժարգմ. տիկ. Յիւրեղ: Գարնան աւե-
տաբերներ. (պատկեր): Կատուններ եւ կապիկը (անգլիերէ-
նից). Կ.: Ծաղիկների մէջ (Էմիլ Տիբօ՛ր). Կ. Կ. Մելիք-Չաճ-
նազարեանցի: Գարուն (ոտանաւոր). Ար. Ամ.: Որք գերին (Վ.
Հիւգօյից). Վարդուհի Խանդավաճեան: Նստուներ—Արագիլը
(պատկերով). Ժարգմ. Ներսէս քահ. Նիկողոսեան: Սկիւռը.
(պատկերով): Այլ եւ այլք. Հ. Աղամեանց:

Զ ւ ա ր ն ա լ ի ք

Հանելուկներ: Հանելուկների բացատրութիւնները:

Ներկայ №-ի հետ ուղարկւում է Աղբիւրի
չորրորդ չաւելած-պատկերը—Դարուն:

ԱՂԲԻԻՐ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԸՄՍԵՂԻՐ

յաւելածով դաստիարակների համար

XIX ՏԵՐԻ

Մ Ե Ր Տ

1901 թ.

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան Կ. Մարտիրոսեանցի. ||| Тип. К. Мартиросянца.

Орбеляновская ул., № 1|2.

1901

Доволѣно цензурою. Тифлисъ, 21-го марта 1901 г.

CHILDREN'S FRIEND.]

[S. W. PARTRIDGE & Co.

A DAINTY MOUTHFUL.

Յիսուս օրհնում է մանուկներին

ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԵՐԵՄԻ

Քրիստոս յարեալ
ահա վեհ խօսքեր,
որ քաղցր են հնչում
մարդկանց բերա-
նում. սիրոյ, ցնծու-
թեան սքտաբուղիս

երգեր թնդում են
այսօր բրիտանեայ
սրտում:

Քրիստոս յարեալ,
ասում են նրանք ու
զգացւած կերպով
իրար ձեռք սեղմում
եւ ուրախ-ուրախ ա-
մենին յվեհ Յարու-
թիւնն՝ են սիրով ա-
ւետում:

Ախ, ի՞նչ կըլինէր,
եթէ միշտ այսպէս
սուրբ խաղաղութ-
եան աւետիք հընչ-
ւէր, եւ մարդկու-
թիւնը միշտ այսօր-
ւայ պէս վերանորո-
գւած նոր արտով
շնչէր:

Մ. Ղ.

Զ Ա Տ Ի Կ

Փոքրիկ Լեւոն, խելօք Արփիկ,
Դու ել ըսիր, սիրուն Զարիկ,
Շուտ վերկացք,
Զարդարուցք,
Ուրախացք, եկաւ Զատիկ:

Փախան ցուրտն ու քամին սատիկ,
 Կրգարճանար, ինչքան կամիք,
 Հանդարտ կացեք,
 Համբերեցեք,
 Ձեզ հետ կրգան Հեղիկ, Վարդիկ:

Պիկո սեղմեք իրար քաթիկ,
 «Բրիստոս յարեաւ» միմեանց կասիք,
 «Բայց ափսոս որ
 Այսպիսի օր»
 «Տարեն լինում է մի հատիկ»:

Ահա տեսեք աղքատ մանկիկ
 Չունի ծնող, չունի տատիկ,
 Լաց եղել է,
 Արտասուել է,
 Որ չունի մի կարմիր հաւկիթ:

Գունատ դեմքով առանց շապիկ
 Մաշաձ շորով, ոտին շաթիկ,

Շատ տխրել է,
 Շատ տրտմել է,
 Որ իր համար չէ այս Զատիկ:

—
 Ամբողջ գիշեր քուն չի եղել,
 Լուսադեմին դուրս է եկել,
 Թափառել է,
 Խիստ յոգնել է,
 Բայց չեն տեսել բարի մարդիկ:

—
 Տեսք դեմքով ձեզ նման է,
 Հագիւ եօթ-ուր տարեկան է,
 Ձեզ պես մանուկ,
 Ձեզ պես գառնուկ,
 Ձեզ պես սիրում է խաղաղիկ:

—
 Ի՞նչ է ուզում երե հարցնեք,
 Քաղցրաւենի՞, անուշ հացի՞կ,
 Նա կարտասուի
 Այսպես կասի
 «Կուգեմ միմիայն մի ձու կարմրիկ»:

Գնացեք նրան գուրգուրեցեք,
 Շատ քան ունիք, նրան էլ տուցեք,
 Նա էլ խնդայ,
 Նա էլ ժպտայ,
 Ձեզ պէս զգայ ուրախ Ջատիկ:

Երե այդպէս քարի լիներ,
 Անտեր որբին խղճաք սիրեք,
 Քրիստոս Աստուած
 Ձեզ անկասկած՝
 Կօրհնի «մանկունք երկար ապրեք»:

Պարիզ

Գ. Բաժինջադեան

ՁՈՂ ՆԵՐԿԵԼՈՒ ՀԵՅՑ ՄԻՋՈՑ

(Փոխադրութիւն)

Սուրէնը չընայելով, որ չորս տարեկան, բայց իր կարծիքով շատ խելօք էր: Նա ամեն բան գիտէր և շատ անգամ զարմանում էր, թէ ի՞նչպէս է որ ուրիշները գործ կամ չեն կարողանում իննել կամ դժարանում են, այն ինչ ամեն բան շատ հեշտ և հասարակ էր երևում նրան: Նա միշտ աշխատում էր բան սովորացնել իր դայեակին, քույրերին: Իհարկէ, մէկ մէկ էլ չէր մոռանում հայրիկին և մայրիկին էլ խելքի բերել:

Զատկական տօներն եկել էին: Ամբողջ տունը իրարանցումի մէջ էր. թխում էին, հունցում էին, տապակում էին: Բոլորն էլ աշխատում էին: Սուրէնը հօ հանգիստ չունէր, ամենքին էլ օգնում էր: Քույրերի հետ նուշ էր մաքրում, աղախնին նկատողութիւն էր անում, որ ձւի դեղնուցը հարելիս չըթափի գետնին, սեղանատնից բաներ էր բերում խոհանոց, այնտեղից տանում

սեղանատուն, և վերջապէս ինչ որ հարկաւոր էր անել և որքան իր ոյժը պատում էր՝ անում էր, և միանգամայն մոռացել էր որ այդ բոլորը «սղամադու» բան չէր: Իզուր Սուրէնի ձիւները՝ «կայծակն» ու «Հողմը» տխուռում — աչսինքն պատուհանի անկիւնում կանգնած՝ սպասում էին իրանց տիրոջը: «կայծակը» տխուր պոչը կախ էր գոյել, երևում էր, որ ձանձրանալուց ննջում էր. իսկ «Հողմը» վիզը դէպի գոռն էր դարձրել և անհամբեր սպասում էր իր բաժին շաքարին, որ ամեն օր Սուրէնը դնում էր նրա փակ բերանը:

Վերջապէս խոհարարուհին եփած ձկանները ներս բերեց. իսկ մայրիկը արդէն ներկը պատրաստել էր և բոլորը տանելով սեղանատուն՝ սկսեց ներկել: Երկար ժամանակ Սուրէնը քննում էր այդ գործողութիւնը, բայց չէր համարձակում օգնել, վախենում էր ձեռքերը ալրելուց ու ներկոտելուց: Երևում էր, որ նա այդ ժամանակ մի ինչ որ լուրջ բան էր մտաւծում. որովհետև յօնքերը խիստ կիտել էր ու անհանգիստ շարժումներ էր անում: Բայց ահա՛ նրա դէմքը պայծառացաւ. երևի նա նոր բան մտածեց, որ դառնալով մօրը, ժպտաց ու ասաց.

— Օհ, մայրիկ, ինչ անմիտ ես:

— Ա՛յ քեզ բան, բացականչեց մայրը, — ինչո՞ւ եմ անմիտ, Սուրէն, բացատրիր:

— Ահա թէ ինչու. պատասխանեց հպարտութեամբ Սուրէնը: Ի՞նչ հարկաւոր է ձեռները մէկ մէկ ներկել: Աւելի լաւ է վերցնես հաւերից մէկին կարմիր ներկես, միւսին կապուտ. ասնուհետեւ նրանք մեզ համար այնքան կապուտ ու կարմիր ձեռներ կածեն, որ դու էլ կասես հերիք է:

Աղախինը, որ այդ ժամանակ ներս էր գալիս, լսելով այդ նոր գիւտը, ծիծաղից թուլացաւ: Նրա ձայնից ներս թափւեցին դալեակը, քուրերը և բոլորը միասին երկար ծիծաղում էին: Բայց Սուրէնը միայն զարմանում էր, թէ ինչո՞ւ ծիծաղել մի այդպիսի մտքի վրայ, որը և շատ բնական էր իրան թւում և հեշտ. չընայելով որ մայրիկը բացատրեց, թէ որքան որ հաւը ներկես, նա էլի սպիտակ ձու կածի, բայց Սուրէնը շուտ համոզւողներից չէ. նա պատրաստւում է մօտ օրերումս այդ առթիւ փորձեր անելու:

Հիմա ձեզ եմ հարցնում, սիրելի մանուկներ, ո՞վ է անմիտը — Սուրէ՞նը, թէ նրա մայրիկը:

ԽԱՉԻՐ... ԽԱՉԻՐ ԴՐԱՆ...

—

— Ծաչիր... խաչիր... խաչիր զբրան.
Պայտափայի դռան կանգնած՝
Որոտում է միաբերան
Ստուր ամբոխն կատաղած...

Իսկ «Նա» փշեայ սլոսակ զլիսին
Քղամիղը զցած վրան՝
Աչքերն ուղղել է վշտագին
Անզուրթ մարդկան չարութեան:

Չէ տրտնջում, չէ բողոքում,
Նա տանում է այդ ամեն.

Եւ ոչ ոիւ է պահում սըրտում
Դահիճների դէմ իրեն...

Եւ մերթ ընդ մերթ լուռ անմըռունջ,
Բարձրացնելով աչքերն վեր,
Նա մըմնջում է անշըշունջ.—
—Հայր... Հայր... Թող Դու նբանց մեղքեր...

Իսկ այն ամբողջը կատաղած

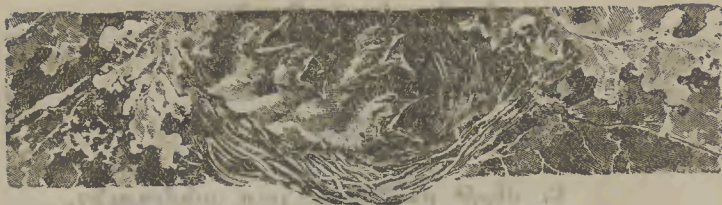
Այդ չէ տեսնում, չէ լսում...

—Խաչիւ... Խաչիւ... միայն կատաղած

Մըռնչում է և գոչում...

Արեւած

ԿԱՐՄՐԱՆԱՆՁԸ

Պայծառ լուսաւորում էր գարնանային արեգակը. այգիները ծաղկել էին, մարգագետիններում գոյնզգոյն գորգեր էին փռւել. ամեն կողմից անուշահոտութիւն էր բուրում, և ամեն տեղից լսւում էր երգիչ թռչնակների, գարնան այգ գեղանի հիւրերի, ուրախ ու զւարթագին երգը: Նրանց հետ էր և մեր Վարմրալանջը, որը կարմիր կրծքով, քնքոյշ ձախով, մերկ տոտիկներով մի փոքրիկ թռչնակ էր. նա ամբողջ օրը նստում էր վայրի կեռասենու, թխկի ծառի կամ հզօր կաղնու ստւերի տակ և անհոգ երգում էր իր ուրախ երգը: Հասաւ Վարմրալանջի ճուտեր հանելու ժամանակը,—նա պիտի բոյն չինէր: Թռաւ Վարմրալանջը իր ընկերուհու հետ մարգագետիններով, թփերի վրայով, որ բոյն

ԴԱՐՈՈՒՄ ԱՆԵՏԱՔԵՐՈՒՄ

չինելու համար մի տեղ գտնի: Նա պատահեց մի վարդի թփի. հանդարտ էր, չարմար, ոստաշատ ու հոտաւէտ. թռչնակի ամարալին տնակի համար փառաւոր տեղ էր: Արմրալանջը սկսեց իր շինութիւնը: Զողիկներ, բմբուլ ու ծղօտ կրեց նա և սկսեց շինել բոյնը: Սկզբից նա դարսեց ալդ բոլորը, ինչպէս պէտք էր. մնաց կապելը: Արմրալանջը տեսաւ, որ մի թփից խճճաժերիզ է կախւած: Նուրբ գործւածքներում լաւ վարպետ է մեր Արմրալանջը. նա սկսեց չետ քակել երիզը. ապա կտուցն առաւ ու թռաւ դէպի բոյնը, ուր սպասում էր նրան իր ընկերուհին: Նրանք բոյնը շինեցին. որքա՛ն տաք էր, չարմար. ներսից շինել էին փափուկ բմբուլ ու մամուռով, իսկ դրսից Արմրալանջը հիւսել էր և ամբողջովին երիզով կապել էր թփից: Նա խանձելի տնակ էր—տաքուկ ու փափուկ... Արմրալանջի ընկերուհին նրա մէջ ածեց երեք հատ փոքրիկ, սիրունիկ, բաց-կարմրագոյն ձւեր: Ոհ, որքա՛ն լաւ է ձւերի համար պառկել իրանց հարազատ բնիկում:

Որպէս զի ցուրտ չլինի ձւերի համար, և ձագուկներ դուրս գան նրանցից, Արմրալանջի ընկերուհին նստաւ ձւերի վրայ և իր փետուրներով ծածկեց նրանց: Տաքացաւ փափուկ բը-

նիկի ներսը: Նստել էր թռչնակը, ճուտեր էր հանում: Հասաւ ժամանակը, ձագուկները դուրս եկան: Սիրունիկ, փափլիկ ձագուկները ուրախութեամբ և բարակ ու սուր ծւծուցով դիմաւորում էին իրանց մայրիկին, երբ նա փոքրիկ որդեր ու ճանճեր էր բերում նրանց համար:

Փետրաւորեցին, մեծացան ձագուկները և սկսեցին ուրախ ու զւարթ երգել իրանց հարազատ ալգում:

Թարգմ. Տիկին-Ֆիւրեկ

ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ ԵՒ ԿԱՊԻԿԸ

(Անգլիերէնից)

ըիւրդ Հեղինէն 7 տարեկան էր. նրա մայրիկը ազնկալ տօնին պատրաստել էր մի համեղ կարկանդակ, որը դրած էր սեղանի վրայ և երբ երեխաները կերան արդէն իրանց բաժինը, Հեղինէն խնդրեց մի կտոր էլ տալ իր Փիսիկ և Կիսիկ կատուներին: Կատուները համեղ կերակուրներ շատ էին սիրում: Հեղինէն կարծում էր, թէ նա կարող է կատուներին ազատ թողնել սենեակը իրանց բաժինը ուտելու և մտադիր էր միւս օրը նրանց հետ անցկացնել պարտիզում:

Կատուները սպասեցին մինչև որ իրանց տիրուհին սենեակից հեռացաւ: Փիսիկը սկսեց թնթնալ. «Այս ինչ խաբէութիւն է, Կիսիկ, քո կտորդ իմիցս մեծ է»:

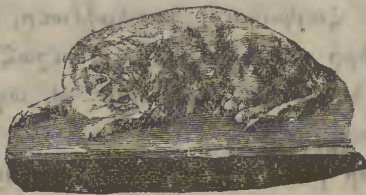
Կիսիկը համաձայն չէր և կարծում էր, ընդհակառակը, Փիսիկի կտորն է մեծ և մէջը աւելի միս կայ: Նրանք երկար վիճելուց չետոյ վճռեցին դիմել պ. Ծռմուանին—կապիկին, որ դատաւոր լինի: Նա համաձայնեցաւ ալդ ծառայութիւնը նրանց անելու:

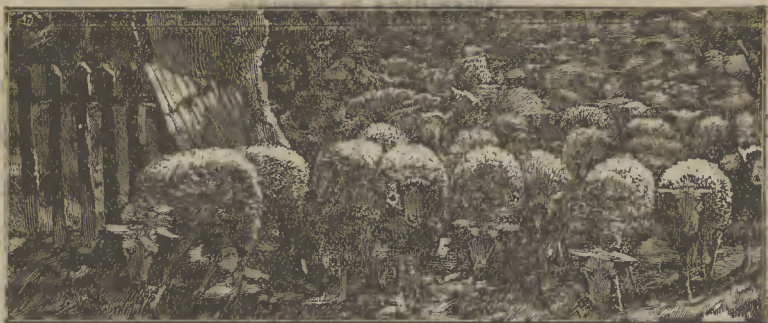
—Կիսիկ, քո կտորը պւելի մեծ է և Փիսիկի կտորի հետ հաւասարեցնելու համար, ես կուտեմ աւելորդ մասը: Այնուհետեւ նա դարձաւ Փիսիկին և ասաց.

—Իսկ հիմի քո կտորն է աւելի մեծ, պէտք է նրանից էլ մի կտոր ուտեմ, և այսպէս մէկ և միւս կատուի բաժինը ուտելով, նա թողեց մի աննշան բան և այն էլ բերանը դրեց ասելով, որ դա էլ իր աշխատանքի վարձատրութիւնն է:

Փիսիկը և Կիսիկը նոր հասկացան, թէ որքան լիմար են եղել և այնուհետեւ վճռեցին իրանց Աստծու հասցրածից միշտ դոն մնալ:

Կ.

ԷՄԻԼ ՏԵՐՏ

ԾԱՊԼԻՊՆԱՅԻՐԻ ԱՐԵՋ

Ծերուկ այգեպանի պատմությունները

XIII

ՈՍԿԵՓԵՏՐԻԿՆ ՈՒ ԾԻԾԵՌՆԱԿԸ

մարային տաք առա-
ւօտ էր. արևը կա-
պոյտ երկնքից թա-
փում էր իր լոյսի հե-
ղեղը և երկիրը ողո-
ղում իր ճառագայթ-
ներով:

Աննիկը իր այգու ուղիներում վազվզում էր, ընդհատաբար կանգնում փառաւոր թմբակների ու ածուների առաջ, որ այժմ ծածկել էին ծաղիկներով:

Այդտեղ էր և Հայկանուշի բազկաթուռը, որի մէջ հիւանդը պառկել էր, աչքերը փակել և չոր, անուշահոտ օդ էր ծծում: Յանկարծ մօտիկ կանաչների վրայից մի աղիոդորմ ու երկար ճւղճոց բարձրացաւ:

Աղջկերքը վեր թռան և Աննիկը վազեց այնտեղ ու տե-
սաւ խոտերի մէջ մի փոքրիկ դեռ բմբուլով ծածկած թռչնակ:

որ ցաւալի ձայնով ճաճում էր, ճիւղ, ճիւղ, ճիւղ, փորձում էր թւերը բարձրացնել, բայց իզուր. նրանք դեռ չէին գորացել և թուլացած կրկին մէջքի վրայ էին ընկնում:

Այդ կանաչի վրայ ճաճոցով երկու ոսկեփետրիկներ թռչկոտում էին և չէին համարձակում Աննիկի ներկայութեամբ իրանց զաւակին մօտենալ:

Աղջիկը չորս կողմը նայեց, որոնեց բոյնը և շուտով կրնձենու երկու բարակ ճղների արանքում տեսաւ, թէ ինչպէս նրանք մամուռից ու տերեւներից շինել էին իրանց բոյնը, որ դրսից ծառի կանաչ տերեւների էր նմանում:

Այդ բոյնը շինել էին ծեր ոսկեփետրիկները դարմանից, թելերից ու ձիու մազից և իրանց օգային ամրոցի ներսը պատել բմբուլով ու բուրդով, որ իրանց ձագուկների տեղը տաք ու փափուկ լինի քնելիս:

Այդ առաւօտեան հայրն ու մայրը արեւը ծագելուց թռչունան կերակուր բերելու:

Ծնողները ճտերին խոտիւ պատւիրել էին հանդարտ լինել, նախաճաշի համար ճաճոց չըհանել և որ գլխաւորն է, բնից դուրս չընայել, որ կատուն նրանց չըտեսնէ:

Ճտերը խոստացան լսել, բայց հէնց որ ծնողները թռչան, նրանցից մեծը որ շատ հանաքչի ու չարաճճի էր, իր լայն կոտուցը դուրս բերաւ բնի դռնակից և ասաց.

—Ահ եղբայրներ, ինչ հրաշալի օր է. ինչքան զարնալի կրլինի ճղնից ձիւղ թռչկոտելը կամ դէպի կապոյտ երկինքը սաւառնելը: Ես արդէն բաւականին մեծ ու զօրեղ եմ, համարձակ կարող եմ թռչել: Մեր ծնողները մեզ այդ բաւականութիւնից զրկում են իրանց աւելորդ նախազգուշութեան համար. այսպէս ճաճաց չարաճճին ու կախեց բնից. «Ես ուզում եմ մինչև այն խնձորենին թռչել. էլ ուշացնելու պէտք չէ, ո՞վ է իմ ետևիցս գալիս. մէկ, երկու, երեք»:

Եւ առանց ուշ դարձնելու քոյրերին ու եղբայրներին՝ բնից թռաւ:

Բայց թևերը դեռ շատ թույլ էին, անկարող էին օդի մէջ նրան պահել, ուստի գլուխկոնձի տուաւ և փուռեց փափուկ խոտերի մէջ:

Այդ ժամանակ մայրը տուն վերադարձաւ, իսկոյն նկատեց իր առջինեկի բացակայութիւնը ու ճւղղով այս ու այն կողմն ընկաւ գտնելու:

Նրա ձայնի վրայ հայրն էլ թռաւ եկաւ, ու երկուսը միասին սկսան կանչել իրանց զաւակին:

Չարաճճին լաւ լսում էր ամենը, բայց վախենալով պատժից, սուս ու փուս պառկեց, և խոտերի մէջ թաղւած շունչը բռնեց:

Մայրը շուտով տեսաւ նրան և ուրախ ծւծւոցով իջաւ նրա մօտ: «Ա՛հ, դու իմ խեղճ մանկիկս, ճւճաց նա, երանի չար մարդ չըտեսնէ քեզ ու վերցնելով մեզանից բաժանէ. փորձիր, սիրելիս, թևերդ փռիր: Ա՛յ, նայիր, ինձ պէս արա՛» և ծնողները թռչկոտալով նրա շուրջը՝ աշխատում էին այդ փոքրիկին փաղաքշելով քաջալերել:

Ոսկեփետրիկները տեսնելով, որ նա անկարող է իրանց հետևել, տխուր ձայնով ճւճացին:

Այդ միջոցին Աննիկը եկաւ, բայց նրա ներկայութիւնը չըփախցրեց թռչուններին, նրանց սէրը դէպի իրանց զաւակը աւելի էր, քան այն երկիւղը, որ մարդիկ նրանց ներշնչում էին: Նրանք համարեա թէ օրիորդների դէպի վերևը թռչում էին և ուզում էին իմանալ բարեկամ թէ թշնամի են դրանք:

Ահա յանկարծ որտեղից էր Արշակը վազեց եկաւ:

«Ա՛հ, ինչ սիրուն թռչնակ է, ես սրան վանդալում կը դնեմ և կըմեծացնեմ, ասաց նա Աննիկին մօտենալով:

— Զբօսենանս, բղաւեց Աննիկը: Ինչպէս չես ամաչում այդ թռչառ թռչնակի աղափութիւնը խլել. միթէ ու կարող ես նրան կերակրել: Աւելի քաւ է գնա պապիդ մօտ, նրան ասա սանդուղքը բերէ և մենք ոսկեփետրիկին դնենք իր ընի մէջ:

Արշակը ամօթահար վազեց և վերադարձաւ շուտով պապի և Յարութիւնի հետ:

— Որտեղ է սանդուղքը, հարցրեց Աննիկը:

«Սանդուղքի կարիք չըկայ, թռչունները առանց մեր օգնութեան էլ գլուխ կրբերեն: Ես ձեզ խորհուրդ կըտամ թագ կենալ և կըտեսնէք թէ ինչպէս իրանք իրանց ցաւին ճար կանեն, պատասխանեց այգեպանը:»

Երեխաները թագ կացան հսկայ կաղնու յետևում և այնտեղից լուռ նայում էին տեսնեն ինչ պիտի անեն ոսկեփետրիկները: Բայց նրանք թռան դէպի իրանց բոյնը, մի բանի վրայ տաք տաք խորհուրդ արին, յետոյ իջան իրանց ճուտիկի մօտ, մի բան ճշտեցին, երևի ուզում էին համոզել որ չըվախենայ: Յետոյ մայրը մի կողմից, հայրը միւս, զգուշութեամբ իրանց թւերից մին-մին փռեցին ձաղուկի մարմնի տակը և նա ընկաւ հօր ձախ և մօր աջ թւի վրայ:

Այդ անելուց յետոյ խեղճերը մեծ զգուշութեամբ և դժուարութեամբ իրանց այդ ծանր բեռը շալակած բարձրացրին դէպի իրանց բոյնը: Ճուտիկը ճանապարհին քիչ մնաց շարժւելուց ընկնէր, բայց հայրը թւի սաստիկ թափ տալով՝ մինչև բոյնը մին թռաւ ու փոքրիկի կեանքը ազատեց:

Այս անգամ վրայ փոքրիկ հասարակութիւնը այնպէս զարմացաւ, որ բոլորովին մոռացաւ թէ թատրոնում չէ, սկսաւ բարձրաձայն ծափ տալ: Մանաւանդ Աննիկը այս տեսածի վրայ հիացման մէջ էր:

Բայց դերասանները—այսինքն ոսկեփետրիկները՝ չեկան շնորհակալութիւն անելու, նոանք վախեցած ինի ներսն էին քաշւել և երկիւղով նայում էին այդ անդուրեկան այցելուներին վրայ:

«Ինչպէս ինչօք են ոսկեփետրիկները, մէկ թէ բոլոր թռչունները այդպէս բանիմաց են... Ո՛չ, չեմ կարծում, նրանց մէջ էլ չիմար ու խելօքներ ևս պէտք է որ լինեն, ասաց Աննիկը:

Յարութիւնը և այդեպանը ժպտացին... Այդ միջոցին նետի պէս Հայկանուշի վրայից թռաւ ծիծեռնակը:

— Ծիծեռնակը ոսկեփետրիկի նման խելօք է, հարցրեց Հայկանուշը:

«Ծիծեռնակը շատ խելօք է. պատասխանեց հօրեղբայրը: Նա ամբողջ կեսնքը թռչելով է անցնում. նրա համար կարելի է ասել, որ օդը նրա թագաւորութիւնն է: Նա թռչելով ուտում է, թռչելով խմում ու լողում: Նրա թռիչքը միշտ կեռամեռ է լինում և այդ միջոցին է որ միջատներ է որսում...»

— Հօրեղբայրս, ի՞նչ բանից է ծագել այն ենթադրութիւնը, թէ ծիծեռնակը փոթորկից առաջ թռելը վետինն քսած է թռչում:

«Այդ ենթադրութիւնն չէ, այլ ճշմարտութիւն». պատասխանեց Յարութիւնը:

— Երբ օդը լցւում է գոլորշիներով կամ ցրտանում է, այդ ժամանակ բոլոր միջատները իջնում են ցած. դէպի գետինը, դուր արելի ջերմութիւն կայ քան վերին շերտերում: Քնական է, որ ծիծեռնակը ևս, որ միմիայն միջատներով է կերակրւում, իր կերակուրի համար իջնէր ցած, իսկ երբ օդը չոր է, այն է լաւ եղանակին, միջատները բարձրումն են լինում, ուստի ծիծեռնակն էլ նրանց համար բարձրումն է թռչում: Այսպիսով ծիծեռնակը իր բարձր թռիչքով մինչև ամպերը կամ ցած՝ մինչև գետինն քսքսւիլը, բոլորովին ստույգ ցոյց է տալիս եղանակի դրութիւնը:

«Նս միշտ քարով եմ տալիս, երբ ծիծեռնակները ցածրում են թռչում, ասաց Արշակը և ճարպիկութեամբ կաղնուխիտ տիւրեւներին քարեր շարտեց:

— Ի դուր, դրա համար երևի պապիկդ շատ անգամ ականջներդ ձգած կըլինի, պատասխանեց Յարութիւնը: Ծիծեռնակները մարդի ամենալաւ և օգտակար բարեկամներն են: Նրանք ջուրը և օդը մաքրում են բազմաթիւ վնասակար միջատներից, որոնց դէմ մարդս անզօր է մաքառելու: Բայց ի-

բանք ծիծեռնակները ևս լինչպէս միւս մանր թռչունները, բաւականին թշնամիներ ունին բացի մարդը: Միայն արծիւներն ու բազէները, որ մեր կովկասում առատ են, մեծ քանակութեամբ փչացնում են:

«Այժմ ես բազէներին կրկնորեմ, նրանք մեր բոլոր վառիկները փախցրել են, բացականչեց Արշակը:

— Դրա համար դու դեռ շատ փոքր ես, ծրծաղելով ասաց Յովակիմը, դեռ վախիւր որ նրանք գլխիդ չըրամփեն:

«Իսկ ձմեռը զորեղ են թռչում ծիծեռնակները, ինչո՞ւ մեզ մօտ չեն մնում:

— Որովհետեւ ձմեռւայ ցուրտը փչացնում է նրանց կերակուրը—միջատները, դրա համար էլ նրանք ձմեռը թռչում են Աֆրիկա, իսկ զարնանը միշտ վերադառնում են իրանց հին բները:

«Ինձ պատմել են, որ մի փոքրիկ աղջիկ, լինչպէս դու Աննիկ, իր պատուհանի տակ բոյն դրած ծիծեռնակի վզին կապել է մի նամակ, հետեւեալ տողերով.

Ծիծեռնակ, սիրուն թռչնակ,
Ո՞ւր ձմեռը անցրիր,
Ի՞նչ երեխայոց մօտ
Քո բոյնը շինեցիր:

«Գարնանը այդ օղաչու փոստաբերը յետ դարձաւ և նրա ոտին մետաքսէ բարսիլ քողով փաթաթած պատասխան բերաւ Հնդկաստանից. այդ նամակը գրել էր մի ուրիշ աղջիկ, որ յարկի տակ անցրել էր թռչունը ձմեռը:

— Ա՛յ սքանչելի բան. ասաց Աննիկը, ես մի երգ գիտեմ ծիծեռնակի մասին.

Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ,
Դու գարնան սիրուն թռչնակ,
Դէպի ո՞ւր, ինձ ասա,
Թռչում ես այդպէս արագ:

Ախ թուիր ծիծեռնակ,

Խնած տեղս Աշտարակ.

Անդ շինիր քո բոյնը

Հայրենի կտուրի տակ...

— Այս աշնանը ես էլ մի նամակ կըզրեմ ու մի ծիծեռնակի ոտի կըկապեմ. Արշակը ինձ Համար մէկը կըբռնէ:

«Բայց ձեր նամակը պէտք է թեթեւ լինի, որ չըղժարացնէ թռչունի թռիչքը, ապա թէ ոչ նա չէ կարող իր ընկերների յետևից Հասնել և ճանապարհին կըփչանայ, նկատեց ֆովակիմը:

Ջարմանալի է, ինչպէս բանիմաց են նրանք: Մի անգամ ս տեսայ թէ ինչպէս ծիծեռնակը կտուրին կապած մի թռիկի փաթաթեցաւ, շարունակեց խօսքը ծերուկը: Խեղճը չըկարաց ազատել, աղիողորմ ճճճում էր և նրա ձայնի վրայ մի ամբողջ երամ Հաւաքեց: Նրանք բարձրաձայն ճճճացին, կասես խորհուրդ լինէին անում:

Յանկարծ ամբողջ երամը շարքով կանգնեց և առաջին ծիծեռնակը սկսաւ թռիկը կտցահարել. երբ յոգնեց, միւսը նրան չաջորդեց և միշտ միևնույն տեղն էին կտցահարում:

Կէս ժամ այդ ծանր աշխատութիւնը կատարելուց յետոյ, չաջորդեց թռիկը կտրել և գերին ազատել: Նրա ընկերները մինչև ուշ գիշերը մնացին մօտը և ես կարծում եմ նրանք շնորհաւորում էին ու ողջունում նրա ազատութիւնը:

Մի ուրիշ անգամ ես ականատես էի մի աւելի Հետաքրքրական անցքի:

Ջերմոցի վրայ ծիծեռնակը բոյն էր շինել. տէրերի բացակայութեան ժամանակ նրա մէջը տեղաւորել էր մի անտուն ծիտ: Երբ ծիծեռնակները յետ եկան և տեսան որ իրանց բնի մէջ մի անկոչ հիւր է տեղաւորել, առաջ ասին կերպ աշխատեցին նրան մի կերպով աքնտելից հեռացնել, բայց նա տեղից չըշարժեց:

Այդ ժամանակ նրանք կանչեցին Հարևան ծիծեռնակներ-

Րին և կարճ խորհրդից յետոյ մի ինչ որ տեղ թռան և քիչ յետոյ վերադարձան ամեն մէկը կտուցի մէջ ցեխի կտոր բռնած. շատ ժամանակ չանցած՝ ծիտը ողջ ողջ թաղւած էր բնի մէջ և եթէ ես նրան չազատէի, նա իսկոյն կրճեռնէր այնտեղ:

— Զարմանալի է, թէ ինչպէս նրանք էլ գիտեն չարերին պատժել, ծիծաղելով ասաց Աննիկը:

Այսպիսի խօսակցութեամբ բռնւած՝ նախաճաշի ժամը հասաւ:

Հայկանուշն ու Աննիկը փոխէփոխ իրանց ծնողներին պատմեցին ինչոր տեսել ու լսել էին այդ առաւօտեան:

— Հայրիկ, ճշմարիտ է, որ ասում են ծիծեռնակի բոյնը ուտում են, հարցրեց Հայկանուշը:

«Այդ ինչ ես ասում, Հայկանուշ, չէ որ նրանք իրանց բոյնը շինում են կաւից ու թրիքից, ո՞վ կուտի այդպիսի բանը. պատասխանեց Աննիկը թթու դէմք բռնելով:

— Այո՛, աղջիկս: Զինաստանում ոչ միայն ուտում են, այլ և նրանց մօտ ծիծեռնակի բոյնը շատ յարգի կերակուր է. պատասխանեց հայրը, միայն պիտի ասեմ որ այդ ուտելո՞ւ բունը շինում են ծիծեռնակների մի ուրիշ տեսակները, որ սալանգան են ասում և քնակում են Զինաստանում ու մեր ծիծեռնակներից փոքր են: Սալանգանը իր բոյնը ոչ թէ ցեխից է շինում, այլ ձկների թափած ձկնկիթից, որից խաւեարն են պատրաստում: Երբ զարնանը Զինաստանի գետերն ու լճերը ծածկում են ձկնկիթով, սալանգանը գործի է կենում — նա կտուցը լցնում է ձկնկիթով և թռած տանում է դէպի սեպացած մի ժայռ, որը առաջուց նշանակել է և իր բոյնի համար այնտեղ տեղ ջոկել: Զկնկիթը կպցնելով ժայռին, նա շարունակ գնում բերում է այդ նիւթը, մինչև որ բոյնը պատրաստում է:

Այդ ձկնկիթը շուտով չորանում է և պինդ սոսինձ դառնում. միայն այդ ժամանակ ծիծեռնակը իր տնակի ներսի զարդարանքն է շինում:

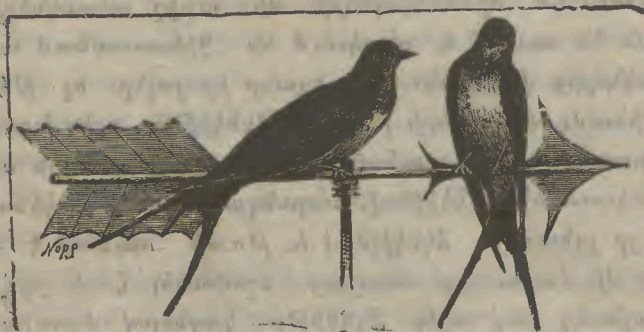
Երբ ձագուկները դուրս են գալիս, որսորդները այդ բը-
ները հաւաքում են և ծախում: Դործածելուց առաջ առանձ-
նապէս մաքրում են նրանց, յետոյ արդանակի մէջ անելով
խառնում ու ճաշի ժամանակ տալիս: Չինացի հարուստների
ամենասիրած կերակուրը հէնց այդ է, որ ասում են:

— Ես նազուքներն աւելի ախորժակով կուտեմ, քան սա-
լանդանի բոյնը, ասաց Աննիկը մորուց շինած բարձր ու փը-
լած կարկանդակի վրայ աչքը ձգելով:

Մայրը ժպտաց, դիտէր որ մորու կարկանդակը իր ժա-
պուխ աղջկայ սիրած քաղցրաւենիքն էր:

Կ. Կ. Մեյիֆ Շահնազաբեանց

(կը շարունակւի)

Գ Ա Ր Ո Ն Ն

Գարունը եկաւ,
Սար ու ձոր ծաղկեց,
Իւ ողջ քնուեցին
Ջուգեց, զարդարեց:

Գարունը եկաւ,
Արեւը փայլեց,
Համայն աշխարհին
Նա կեանք պարգևեց:

Ո Ր Բ Գ Ե Ր Ի Ն

Վիկտոր Զիգոյի

V

եղանատան դուռը բացւեց և ներս մտան սենեակը երկու աղջիկներ: Դրանք գեղեցիկ երեխաներ էին, աւելի նմանուում էին քաղաքացի, քան թէ գիւղացի աղջկերանց. նրանցից մէկը շէկ մազերով էր, իսկ միւսը բոլորովին սև. երկուսն էլ աշխույժ, մաքուր հագնւած, թարմ դէմքով, առողջ հայեացքով և նայւածքը հաճելի: Նրանք հազնւած էին տաք և գեղեցիկ շոր և շատ ուրախ էին: Նրանց շարժողութիւններից երևում էր, որ նրանք թաղաւորում են տանը: Երբ տեսաւ նրանց տանտիկիներ, աղաղակեց, բայց միևնոյն ժամանակ հիացած էր.

— Ահա՛ և դուք, եկէ՛ք այստեղ:

Նա շփեց նրանց շորերը, յարդեց փալլուն մազերը և ժպտալով ասաց.

— Ի՛նչ գեղեցիկ շոր է:

Աղջիկերքը նստեցին վառարանի մօտ: Նրանք տիկին ունէին, որով խաղում էին, ուրախ ուրախ խօսակցում միմեանց հետ:

Վոդետան երբեմն թողնում էր գուլբայ գործելը և մոռալ դէմքով նայում էր խաղացող երեխաների վրայ: Նրանք չէին

նայում աղջկանը: Նրանց համար Կոզետան, թէ մի շնիկ — միւսնոյն էր: Երեխայքն այնպէս էին մտածում և զգում, ինչպէս և իրանց շրջապատողները:

Թէև նրանց տիկինը հին, կոտրուած և մաշւած շորերով էր, բայց Կոզետայի համար նա դարձեալ զմայլեցուցիչ էր: Նա իր կեանքում երբէք տիկին չէր ունեցել: Տանտիկինը տեսնելով, որ Կոզետան նայում է իր աղջկերանց վրայ, բարկացաւ.

— Ա՛յ, դու ծոյլ, այդպէս ես գործում: Սպասիր, ես քեզ ցոյց կըտամ, թէ ինչպէս պէտք է գործել:

Անձանօթը դիմեց տանտիկնոջը.

— Տիկին, թող նա էլ խաղայ:՝

Տանտիկինը զարմացած նայեց խօսողի վրայ. աղքատի կողմից այդպիսի միջամտութիւնը բոլորովին անտեղի թւաց հիւրատիրոջ:

— Նա պարտաւոր է աշխատել, երբ ուտում է — բարկացած պատասխանեց նա: — Ես ձրի չեմ կերակրի նրան:

— Ի՞նչ է շինում նա. — հարցրեց անձանօթը:

Նրա մեղմ ձայնը չէր համապատասխանում նրա հսկայ հասակին: Այդ բանը տիկնոջ զարմանք պատճառեց:

Տանտիկինը բարեհաճեց պատասխանել նրան.

— Եթէ դուք կամենում էք իմանալ, նա գուլբայ է գործում իմ աղջկերանց համար:

Անձանօթը նայեց Կոզետայի բոբիկ, կարմրած ոտներէ վրայ և շարունակեց.

— Դ՞ուտ կըվելջացնի գուլբաները:

— Իլի երեք, չորս օրւայ աշխատանք կայ: Ծոյլ է նա:

— Իսկ ի՞նչ կարժենայ մի զոյգ գուլբան — հարցրեց անձանօթը:

Տանտիկինը արհամարանքով նայեց նրա վրայ:

— Գուցէ երեսուն սու, պատասխանեց նա:

— Հինգ ֆրանկով չէ՞ք ծախիլ այդ գուլբաները:

—Ի հարկէ ոչ—բարձրաձայն աղաղակեց խմող կառապաններէից մէկը:—Հինգ ֆրանկ մի զոյգ գուլբայի համար, այդ շատ արժան է:

Պարոն Տենարդէն միջամտեց այդ խօսակցութեան.

—Ինչ է, պարոն, ասաց նա, դուք կամենում էք Հինգ ֆրանկով այդ գուլբաները գնել,—շատ բարի, թող այդպէս լինի:

—Փողը պէտք է իսկոյն վճարել,—կոպիտ կերպով արտասանեց տանտիկինը:

—Լա, ես վերցնում եմ այդ գուլբաները,—ասաց անծանօթը և վճարում եմ փողը:

Այս ասաց և զրաւ սեղանի վրայ Հինգ ֆրանկանոց դրամը. չետոյ դիմեց Կոզետային.

—Թող գործդ, որդեակ իմ, գնա, խաղա:

Տենարդէն լուռ ու մունջ փողերը զրպանը դրաւ. տիկին Տենարդէն չըհակառակեց: Նա կծեց շրթունքները, որով արտայայտում էր իր ատելութիւնը:

Կոզետան դողդողալով հարցրեց.

—Խաղալ կարո՞ղ եմ:

—Խաղա՛, —պատասխանեց տանտիկինը խիստ ձևով:

—Չնորհակալ եմ,—ասաց Կոզետան:

Այս խօսքերը տանտիկնոջն էին ուղղւած, բայց աղջիկը արտում շնորհակալ էր անծանօթից:

Տենարդէն նորից սկսաւ կառապաններէի հետ զինի խմել: Պինը մօտեցաւ նրան և կամաց հարցրեց.

—Այս ի՞նչ մարդ է:

—Այդպիսի շորերով միլիօնատէրեր էլ են պատահում,—հաստատ ձայնով պատասխանեց Տենարդէի ամուսինը:

Կոզետան հաւաքեց իր ձեռագործը: Դուրս չեկաւ սեղանի տակից. առհասարակ, աշխատում էր, որքան կարելի է, քիչ շարժուել: Նրա ետևում դրած էր մի արկղ, հանեց այնտեղից հին փալաաներ և իր փոքրիկ անագեայ սուրը:

Իպոնինան և Աղելման՝ տանտիկնոջ աղջկերքը, այդ ժամանակ այնպէս էին զբաղւած նոր խաղով որ ոչինչ չընկատեցին, թէ ինչ էր պատահում իրանց շուրջը: Խաղալիկն արդէն դէն էր ձգած. նրանք բռնեցին կատուն, փաթաթեցին կարմիր կապոյտ փալասների մէջ, կատուն մլաւում և ուր մոլոր էր դալիս: Մեծ աղջիկը՝ Իպոնինան, կատուն փաթաթելով հետն էլ թռթռում էր այն հրաշալի երեխայական լեզուով, որ մեզ դժուար է ըմբռնել, ինչպէս մի գոյնզգոյն թիթեռ, որին դեռ չըմտեցած արդէն անյայտանում է:

—Տես, քոյրիկ — թռթռում էր Իպոնինան — այս տիկինը միւսից լաւ է. սա շարժւում է, սա կենդանի է: Արի՛ նրա հետ խաղանք: Դու կըլինես իմ հիւրը, ինձ մօտ այցելութեան կըգաս, և ես քեզ ցոյց կըտամ իմ աղջկան: Դու յանկարծ կըտեսնես բեկեր, շատ կըզարմանաս, յետոյ ականջներ, պոչ, աւելի կըզարմանաս և կասես. «Տէր Աստուծ իմ, այդ ինչ է»: Քսկ ես քեզ կասեմ. «Այդ իմ փոքրիկ աղջիկն է, հիմա բոլոր աղջկերքն այդպէս են»:

Աղելման լսում էր քրոջը և հիանում:

Ինչպէս թռչունները ամեն բանից իրանց համար բռն են շինում, այնպէս էլ երեխայք ամեն բանից կարող են տիկին շինել:

Մինչև որ տանտիկնոջ աղջկերքը զբաղւած էին կատուով, Կոզետան փաթաթեց իր փոքրիկ սուրը, դրաւ թւի վրայ և կամաց երգելով՝ օրօրում էր:

Տանտիկինը մօտեցաւ մաշւած վերարկուով անձանթին՝ նստեց նրա կողքին և սկսաւ ինքն իրան մտածել — մի գուցէ մարդս ուղիղ նկատեց. կարելի է, այդ տարօրինակ ճանապարհորդը շատ հարուստ է: Հարուստները շատ անգամ տարօրինակ մարդիկ են:

—Լսեցէք պարոն... ձայն տւաւ նա:

Անձանթը շուռ եկաւ, նրան տարօրինակ թւաց տիկնոջ

քաղաքավարի վարմունքը, որովհետև մինչև այժմ նրա հետ կոպիտ էր խօսում:

— Գիտէ՞ք, պարոն, հանդարտ ձևով շարունակեց նա. թող խաղայ, եթէ ցանկանում էք, մէկ անգամ վնաս չէ. բայց նա աղքատ է և. պէտք է սովորի աշխատել:

— Այդ ձեր հրեխան չէ՞— հարցրեց անծանօթը:

— Ոչ, պարոն, այդ թշուառ աղջկան մենք իբրև ողորմութիւն վերցրինք: Նա, երևի, ցիմար է: Նայեցէք, ինչ մեծ գլուխ ունի,— կարծես, ջրգող լինի: Մենք նրա մասին հոգացել ենք. մեր կարողութեան չափ: Մենք ինքներս աղքատ ենք: Մի քանի անգամ գրեցինք գիւղը նրա մօրը,— բայց, ահա վեցերորդ ամիսն է, ոչինչ լուր չունենք: Երևի մեռել է նրա մայրը:

— Ա՛հ— պատասխանեց անծանօթը և նորից մտածմունքի մէջ ընկաւ:

Այդ խօսակցութեան ժամանակ Կոզետան, կարծես զգուշ էր, որ խօսքը իրա մասին է, ականջ էր դնում և մի քանի խօսքեր կարծես լսեց նա:

Այն ինչ միւս սեղանի շուրջը խմբաժողովներու ղարճանում էր և երգում էր անվայել երգեր: Տանտիկինը դարձեալ գինի տարաւ նրանց համար, իսկ Կոզետան նայում էր կրակին և շարունակում էր օրօրել տիկինը կամաց երգելով. «Մայրը մեռաւ, մայրը մեռաւ»:

Տանտիկինը նորից վերադարձաւ միլլիօնատէր կարծողին և սկսաւ համոզել նրան, որ ընթրէ:

— Կըհրամայէք, պարոն, մի բան բերեմ ձեզ համար:

— Խնդրեմ, փոքր ինչ հաց ու պանիր, ասաց անծանօթը:

«Ո՛չ, այդ չափից դուրս համեստ կըլինի», մտածեց տիկին Տենարդէն:

Հարբած ընկերութիւնը շարունակում էր աղաղակել, իսկ աղջիկը սեղանի տակ՝ երգում էր իր տխուր երգը: Յանկարծ Կոզետան լռեց: Նա տեսաւ Տենարդէի աղջկերանց տիկինը, որ ձգած էր խոհանոցի սեղանից ոչ հեռու: Աղջիկը ձեռից թողեց

«Փալասների մէջ փաթաթած սուրը, այդ տարօրինակ խաղաղիկը լիովին բաւականութիւն չէր տալիս նրան: Նա նայեց իր շուրջը. տանտիկինը խօսում էր իր ամուսնու հետ: Պոնինան և Աղելման զբաղւած էին կատուով. մնացածները երգում, խմում և ուտում էին — ոչ ոք չէր նայում Կոզետայի վրայ: Փամանակ չէր կարելի կորցնել: Նա դուրս եկաւ սեղանի տակից և սողալով մօտեցաւ խաղալիկին: Մի վայրկեանից յետոյ նա արդէն նստած էր իր տեղը՝ տիկինը ձեռքին: Նա դիտմամբ այնպէս նստեց, որ տիկինն ստւերը չերևայ: Նրա համար մեծ երջանկութեւն էր խաղալ տիկինն հետ: Ոչ ոք չըտեսաւ նրա սատանայութիւնը, բացի ճանապարհորդից, որ իր ընթրիքը վերջացնելու վրայ էր: Կոզետայի երջանկութիւնը մի քառորդ ժամ միայն տւեց. նրան չըյաջողեց թաքցնել իր խորամանկութիւնը, նա չընկատեց որ տիկինն մէկ մէկ ոտքը լուսաւորւեց վառարանի կրակով: Յանկարծ Տենարդէի աղջկերքը նկատեցին խաղալիկի փայլուն ոտքը, և Աղելման փսփսաց քորջը:

— Նայի՛ր, նա վերցրել է մեր տիկինը:

Երկու աղջկերքն էլ զարմացած էին Կոզետայի յանդուգն վարմունքի վրայ: Մեծը ձեռքից չըթողնելով կատուին, մօտեցաւ մօրը և սկսեց քաշել շորից:

— Ինձ հանդիստ թող, ասաց մայրը, ինչ ես ուզում:

— Մայրիկ, տէս:

Եւ նա ցոյց տւաւ Կոզետայի վրայ:

Տիկնիկը բռնած ձեռքին, խեղճ աղջիկը այնպիսի ուրախութեան մէջն էր զգում իրան, որ ոչինչ չըլսեց, թէ ինչ հն խօսում շուրջը:

Տանտիկնոջ գէմքը սարսափելի արտայայտութիւն ստացաւ. նա գրգռւած ասաց.

— Ինչպէ՛ս նա մոռացաւ իրան և համարձակեց մօտենալ օրիորդների խաղալիկին:

Նա դժգոհ ձայնով աղաղակեց.

— Կողմնատա:

Կողմնատան ցնցւեց, կարծես գետինը շարժւեց նրա ոտի տակ:

— Կողմնատա, լսում ես — բարձր ձայնով կրկնեց տանտիկինը:

Կողմնատան կամաց տիկնիկը յատակի վրայ դրեց. նրա շարժողութիւնները մէջ արտայայտուում էր յուսահատութիւն: Աչքը չըհեռացնելով խաղալիկից, ծալեց ձեռքերը. նա տխուր էր: Օրւայ բոլոր յուզմունքները, գիշերւայ ճանապարհորդութիւնը դէպի անտառը, ծանր բռնը, փող կորցնելը, մտրակը, տանտիկնոջ խիստ խօսքերը չըլացացրին Կողմնատային, իսկ այժմ նա բարձր ձայնով հեկեկաց: Անձանօթը տեղից վեր կացաւ:

— Ի՞նչ պատահեց — հարցրեց նա:

— Միթէ դուք չէք տեսնում — ասաց տիկին Տենարդէն և ցոյց տաւ յատակի վրայ ընկած տիկնիկը:

— Ի՞նչ կայ որ: Ես չեմ հասկանում, պատասխանեց անձանօթը:

— Այս անպիտանը համարձակւել է վերցնել իմ աղջկերանց տիկնիկը:

— Միայն այդ, հարցրեց նա: — Մեծ յանցանք է, եթէ նա վեր է առել տիկնիկը և խաղացել է:

— Նա կեղտոտ ձեռքերով բռնել է խաղալիկը:

Այդ խօսքերի վրայ Կողմնատան աւելի բարձր ձայնով լաց եղաւ:

— Ձեռ լռի — աղաղակեց տանտիկինը:

Անձանօթը շտապով դուրս գնաց փողոցը: Հէնց որ նա դուրս գնաց, տանտիկինը ոտքով այնպէս խփեց խեղճ աղջրկանը, որ վերջինս աղաղակեց:

Վարդուհի Խաղալիքահան

(Կատուհակի)

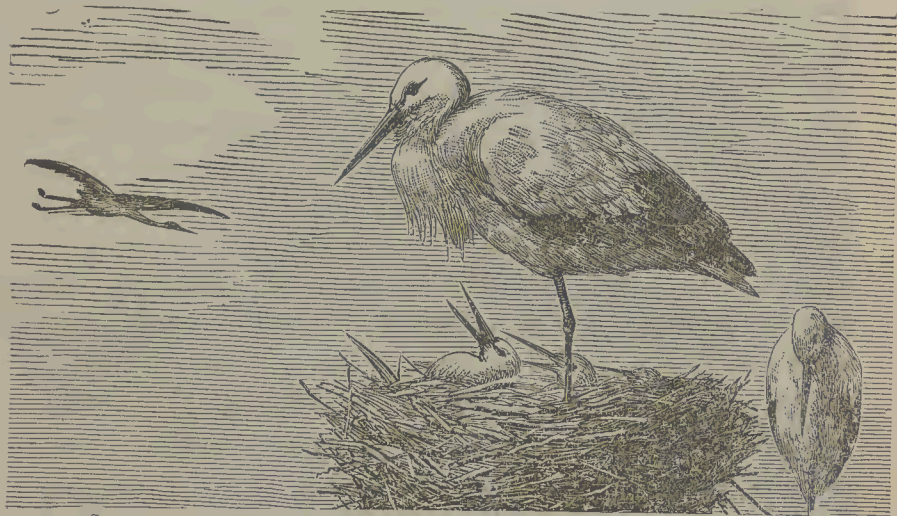
ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԵՒ ԲՈՅՍՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Ա Ր Ա Գ Ի Լ

«**Մ**արտի իննին, լակ-լակը բնին, այսպիսի ասաց-
լած կայ մեր լեզւի մէջ, որ ցոյց է տալիս, թէ արագիւր յետ
է դառնում մեր կողմը: Այդ օրը արագլի դառնալու
օրն է, որովհետեւ մի ուրիշ ասացւածով նրան աւելացնում են
թէ ութին արագիւ չի գալ, բայց իննին էլ չի ուշանալ: Ա-
րագլի դալուստը հայ զիւղացու, նոյն իսկ քաղաքացու համար
մարգարէական օր է: Առաւօտը վաղ վերկենալով, բարձրանում
են կտուրների վրայ, սպասում են նրա գալուն, որ երբ խոտ-
նոցի կամ աւերակի վրայ իջնի, տեսնեն կտուցին ինչ ունի
բռնած, իսկ թէ լէշ: Եթէ խոտ է, առաջիկայ տարին առա-
տութիւն կըլինի, իսկ եթէ լէշ է, կուլ ու թանգութիւն է
լինելու: Արագիւյն այնքան սիրւած է հայ ժողովրդից, որ մինչև
իսկ մեր հին սլաւոնագիրները նրան չեն մոռացել.— նրան
անւանել են «Սձաւպան, աւդաւ աւագիլ»: Բայց մեր գործը
չէ ժողովրդի հաւատի մասին խօսելը. աշխատենք միայն ծա-
նօթանալ նրա հետ:

Արագիւր մեծ, բարձրասրունգ թռչուններիցն է. նրա կը-
տուցը կարմիր է, երկար, ուղիղ և կողքերից սեղմւած: Փե-
տուրներն սպիտակ են, միայն թւերի ծալքերը, գլխի մէկ մա-
սը և ազգրները սև են: Ոտքերի կաղմութիւնը նման է կը-

ուռնկների ոտքերին: Արագլի սովորութիւնն է կանգնել մի ոտքի վրայ, որը կախած է նրա ոտքի առանձին կազմութիւնից: Չատ զգոյշ թռչուն է, ձաղ հանելիւ մարդուց չի վախենում և թռչլ է տալիս մօտենալու: Նա միշտ միւկնոյն է տեղն է դառնում և միշտ միւկնոյն բնի մէջ ձաղ հանում, եթէ իրան չեն նեղացնիլ: Մարդուն շուտ է ենթարկւում և որպէս ընտանի, ապրում է զաւիթներում, պարտէզներում ու կերակրւում է մսով: Արագլի զործածական ուտելիքն է՝ գորտ, օձ, մողէս, մուկ, միջատներ և այլն: Օձեր ու մկներ կոտորելով՝ նա մեծ օգուտ է տալիս մարդուն: Ահա այդ է պատճառը, որ մարդիկ նրան չեն զիպչում, այլ գիւղերում նրանց համար յատկապէս բոյն են պատրաստում:

Արագիլներն իրանց ձագերին շատ են սիրում ու պահպանում. նրանց կրակից ազատելիս՝ պատահել է որ բոցերին զոհ են եղել: Նրանց համար պատմում են, որ շատ ծնողատէր են, ծնողին ծերութեան ժամանակ կերակրում են: Սիրում են

երամային կեանքը: Աշնանը, արագիւնները, կռուներին և այլ չուղ թռչունների նման զնոււմ են հիւսիսային Աֆրիկա: Թըռ-
չելու միջոցին, երբ առաջնորդողն յոգնում է, յետ մնում, ու-
րիշ արագիւններ նեցուկ են լինում նրան: Արագիւնները բարձր
են թռչում: Նրանց մի տեսակը—որ ասում է մարաբու, ու-
նի եռատակ հաստ կտուց. զլուխն ու պարանոցը ծածկած է
բարակ աղւամազով: Թւերի մեծ ու փափուկ փետուրները կա-
նանց զարդի համար են դործ զնում: Արագիւններն ապրում են
Եւրոպայում, արևելեան Ասիայում և հիւսիսային Աֆրիկայում:

Արագիւի մասին գիւղացիները պատմում են, որ նա աշուն-
քին, զնալուց առաջ, իր ձագերից մէկի պարանոցից բռնած,
այնքան է թափէթափ տալիս, մինչև որ ձագը խեղդում է:
Թէ ինչո՞ւ է նա այս բանն անում, գժար է հասկանալը.
բայց գիւղացիները համարում են, թէ նա ձագին զոհում է
այն գիւղին, որպէս շնորհակալութիւն իր վայելած բարիքնե-
րի համար:

Արագիւն ածում է չորս ձու, որոնց վրայ նստում է երե-
սուն օր: Պատմում են, որ իբր թէ թխսելիս՝ նա պէտք է
անթարթ նայէ ձւերին, հէնց որ աչքը թերթեց՝ ձւերը փը-
ջանում են, ձագխեղդ են լինում:

Մինչև հիմա էլ տաճկաց մզկիթներում արագիւի ձու են
կախում: Հայերն էլ այդ սովորութիւնն են ունեցել, որ ձուն
կախելիս են եղել սեղանի առաջը:

Հաւանական է, որ տաճկահայերը թուրքերից են վերցրել
այդ սովորութիւնը *): Արագիւի ձուն եկեղեցում կամ մզկիթում

*) Արագիւի ձւի եկեղեցում կախելու սովորութիւն եղել է
Ալէքսանդրապոլում, գաղթականութեան սկզբներում: Տեսնող ճերե-
րը, որոնք գաղթականներ են Կարսի, Բասենի կողմերից, հա-
ւատացնում են, որ առաջ Տաճկաստանի բոլոր եկեղեցիներում համա-
րեա եղել է նոյն սովորութիւնը. ձւի նշանակութեան բացատրու-
թիւնն էլ նրանցից իմացայ: Ինձ թւում է, թէ տաճիկներից մտած
լինի այս և գուցէ զիւղերում այժմ էլ պահւած լինի նոյնը:

կախում էին ժողովրդի աչքի առաջ, որպէս օրինակ, այն մըտքով, որ մարդիկ ջերմեռանդութեամբ, անշփոթ հաւատով աղօթք անեն, և, ինչպէս որ անթարթ ձւին 'նայելով' արագիւն ձւերից ձաղերը դուրս են գալիս և դրա հակառակ, երբ արագիւն միտքը շփոթում է, ձաղերը փչանում են, այնպէս էլ մարդուս միտքը աղօթելիս պէտք է անշփոթ լինի, որ աղօթքը լսելի լինի, հէնց որ միտքը փոխւեց, աղօթքն էլ ձւի պէս կը փչանայ:

Վերան ասացինք, որ մեր մատենագիրներն արագիւն աչքաթող չեն արել. ահա և մի սլաղամուկիւն արագիւններէ կեանքից:

Արագիւր մի բարձր ծառի վրայ բոյն էր դրել և ձու ածել: Գիւղացիք մի օր տեսնում են, որ ահա երեք արագիւն եկան նոտեցին միւս ծառի վրայ: Նրանցից մէկը մտաւ բոյնը և ուսեց կտուցով ձեծել թուխս նստողին, միւսներն էլ հետեւեցին նրան և այնքան ձեծեցին, մինչև որ բնի միջինը արիւնլայ սատկած գետին բնկաւ: Տեսնողները մի տղայ ծառը բարձրացրին, տեսնելու թէ ինչո՞ւ այդպէս անգութ վարեցին եկողները: Տղան յայտնեց որ արագիւր նստած է եղել աղանու ձւի վրայ: Հարց ու փորձ են անում և իմանում են, որ այդ տղայից մի քիչ առաջ մի ուրիշը արագիւն երկու ձուն վերցրել է և նրանց տեղը դրել է երկու աղանու ձու: Երևի միւսներն իմացել են ձւերի փոխւելը և եկան պատժեցին մօրր, որ խորթ-օտար ձւի վրայ է թխսում: Ահա թէ ինչ չափով արագիւնները ճանաչում են իրանցն ու օտարինը և ինչպէս վրէժխնդիր են...

Ներսէս Բաբ. Նիկողոսեան

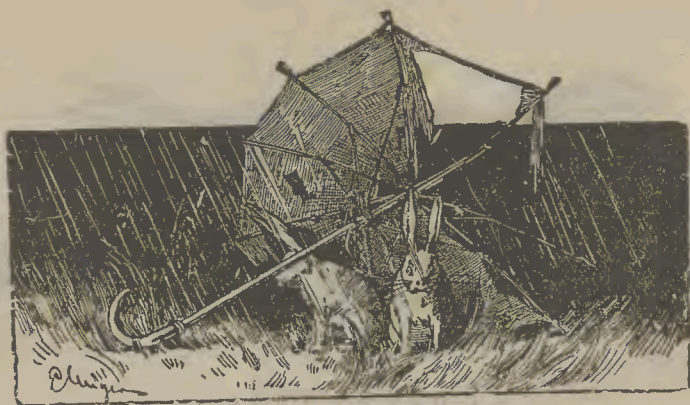

u h i n

Ս Կ Ի Ի Ռ

Սկիւռը մեր երկրում զտնւոյ կենդանիներից ամենագեղեցիկն է։ Նայեցէք պատկերի վրայ։ Տեսէք, որքան փայլուն են սկիւռի աչքերը և որպիսի քնքոյշ թաւամազ պոչ ունի նա։ Նրա փոքրիկ ականջները ցցւած են վերև, կարծես հսկում են անտառի մէջ կաղիներու հաւաքող իր փոքրիկներին։ Երբ մօտենում են այն ծառին, որի ոստի վրայ նստած է սկիւռը, նա իսկոյն փախչում, թաքնւում է իր բնի մէջ, մինչև որ վտանգը կանցնի։ Եթէ մենք կաշոգսնանք նայել սկիւռի բնի մէջ, կրտսնենք տխիլների և խոզակաղիների մեծ պաշար, որը պատրաստել է սկիւռը իր ամուսնուն և մանկիկներին կերակրելու առաջիկայ ձմրան ընթացքում։ Երբ սկիւռը տեսնում է, որ հաւաքած առատ պաշարը չէ տեղաւորւում բնի մէջ, այս փոքրիկ իմաստուն արարածը գտնում է ծառերի պզտիկ խոռոչներ և երբեմն գետնի տակ գտնւող փոսեր, ուր նա ամբարում է ձմրան պաշարը։ Աստուած տեղծել է սկիւռին խնայող և հեռատես բնութիւնով, այնպէս որ նա ամառւան միջոցին պաշարի պատրաստութիւն է տեսնում ձմռան համար, երբ կերակուր ճարելը այլևս անհնար է։ Երբեմն սկիւռը մոռանում է իր պահած կաղիների տեղը և այդ դէպքում գետնի տակ պահած կաղիները եղանակը տաքանայիս սկսում են ծլել և ճիւղքեր արձակել։ Երբ ձմեռը շատ ցուրտ է լինում, սկիւռը փակում է իր բնի մուտքը արեւներով, կուչ եկած ընկնում է քնի մէջ մինչև օրերի տաքանալը։ Նրա փարթամ պոչը նրան տաքացնում է և նա հանգիստ քնում է։

Երբեմն երեխաները փակում են սկիւռն վանդակի մէջ, ուր նա պտտւում է անիւի նման, բայց դա խոտաւորտութիւն է։ Աւելի հետաքրքիր տեսարան է, նայել, ինչպէս նա ազատ օդի մէջ թռչում է ծառի մի ճիւղքից միւսը, քան թէ բռնաբորի նման բանտարկել նրան վանդակի մէջ։

ԶԻՆՐՃԱՆԻՔ

 Ի Հարուստ մարդ ունէր մի մեծ դաշտ, որտեղ աւրածում էր նրա ջորին:

Մի անգամ հողատէրը ասում է իր ջորուն.

— Ես քեզ կըլծեմ գութանին և կըստիպեմ հերկելու այս հողը. ես կըցանեմ նրա վրայ իմ սիրած սեխ, որի տերեւները քեզ էլ բաւականաչափ կերակուր կըտան:

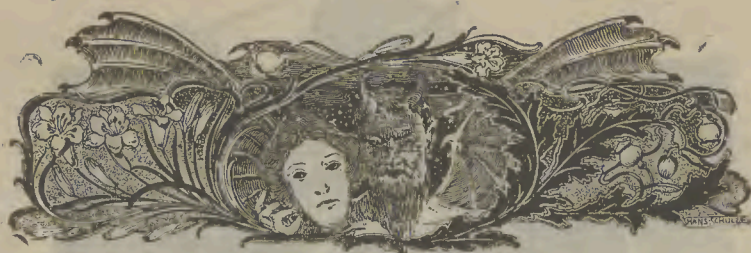
Սրան ջորին նկատեց.

— Եթէ ես համաձայնեմ այդ պայմաններով աշխատել, այն ժամանակ դու կըստանաս քո սեխերը, այն ինչ իմ դրութիւնը հիմիկանից աւելի վատանալու է, որովհետեւ ես ըստիպեալս պիտի լինեմ չոր տերեւներ ուտելու թարմ խոտի տեղ, իսկ ես այդ երբէք չեմ անիլ:

— Ի՞նչ յիմարն ես եղել. գոչեց Հարուստը, քո հայրը փշից զատ երբէք ուրիշ ոչինչ չէր ուտում, և այնուամենայնիւ օրական տասնևվեց ժամից աւելի էր աշխատում և չէր մըրթմըրթում:

— Դժբախտաբար դու ճիշտ ես ասում, պատասխանեց ջորին, բայց չէ՞ որ քեզ էլ լաւ յայտնի է, որ իմ հայրը է՞հ էր:

Թարգմ. Հայկ Աղամեան

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

1) Առաջ. Սիմ. Պապիեանցի.

Տրւած բառակուսիների մէջ դասաւորել՝ 2 է, 4 ո, 1 չ, 2 պ, 2 ս, 2 տ և 3 ը այնպէս, որ ստացւեն չորս կրկնւած բառեր, որոնց կարելի լինի կարդալ ինչպէս Հորիզոնական ուղղութեամբ, այնպէս էլ ուղղահայեաց: Այդ բառերից մինը թւանշանի անուն է, երկրորդը՝ ամպի գործողութիւններից մինը, երրորդը՝ ժամանակի տեղութեան չափ և չորրորդը՝ մալիբաջ:

2) Առաջ. Նոյնի.

Ի՞նչպէս տրւած վանկերից կազմել խօսքեր.

Բղա—բիւհալ ամսագրի անուն:

Փայ—կուրծաղիկ:

Որա—ւաթռչուն:

Յակ—նիգործիք:

Մոզ—շէնանասուն:

Ռեկ—սաժիրդ:

3) Առաջ. 2. հաղպատարեանցի.

1 շարք	1	1	1	1	1	3	5	9	30
2 շարք	60	70	300	400	500	600	3000	4000	5000

Այս վանդակները միջի թւանշանները փոխել տառերի և ստացած տառերը դասաւորել միեւնոյն վանդակները մէջ այնպէս, որ ստացւի հայոց երկու քաջերի անունները և մականունները (Իւրաքանչիւր շարքում մի անուն):

Առաջին անունը բաղկացած է 4 վանկից. 4-րդ վանկն է անուն մի քաղղը և առողջարար ըմպելիքի: Երկրորդ անունը 3 վանկից, վերջին 2 վանկերը անուն են մէկ իրեղէնի:

ՀԱՆՔԼՈՒԿՆԵՐԻ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Անցեալ № 11-ի հանելուկները ուղիղ վճռել էր և Վ. Նահապետեանց:

Լուծումն Ս. Պապիեանցի առաջարկութիւնների.

- 1) Առաջին վանկն է «ան», Գազանների ապաստան
Իսկ նրա երկրորդը «տառ» — Մէկ տեղ կրկաղմեն «անտառ»:

2) Դասաւորելով 4 ա, 2 ն, 1 հ, 1 վ և 1 ւ քառակուսիների մէջ այսպէս, ստացայ հետևեալ բառերը.

Վ	ա	ն
ա	հ	ա
ն	ա	ւ

«Վան», քաղաք է Հայաստանում,

«Ահա» ցուցական մակբայ և

«Նաւ» ջրային հաղորդակցութիւն է:

Վճռեց Զ. Բաղդասարեանց:

Այս առաջարկութիւնը նաև վճռել են Հակոբնուշ Մնացականեանց, Մանասեանց և Յ. Մարութեանց:

Պատասխան № 2 «Աղբիւրի» մէջ Ի. Բաբուրեանի առաջարկութեան:

- 3) Ինքն է շատ ատելի ախտ, 4) Ձեր ուզածն է իւղ,
Ձատ էլ սիրելի է բախտ, Գ-ով—գիւղ,
Հանգստատեղի է թախտ, Կ-ով—հիւղ,
Լաւ խփելի է լախտ, Ծ-ով—ծիւղ,
Իսկ ժամանակը վախտ: Զ-ով—շիւղ:

- 5) Փառաւոր և պատւական է Ա՛ական,
Բ-ով—բանակ,
Դ-ով—դանակ,
Ծ-ով—ծանակ,
Ք-ով—քանակ:

Զ. Բաղդասարեանց

Ուղիղ վճռել է և Յ. Մարութեանց:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
на 1901 годъ
(32-й годъ изданія)
на еженедѣльный иллюстри-
рованный
ЖУРНАЛЪ
со многими приложениями

НИВА.

Гг. подписчики „НИВЫ“ получаютъ въ теченіе 1901 г.

52 №№

художественно-литературнаго журнала „НИВА“ (около 1500 столбцовъ текста и 500 гравюръ и рисунковъ). Въ номерахъ журнала, между прочимъ, появляются: 1) еще нигдѣ не напечатанныя произведенія

Д. В. Григоровича: „Очерки Венеціи“ и „Изъ записной книжки“ (характеристика выдающихся соврем. русскихъ дѣятелей и анекдоты изъ ихъ жизни); 2) рядъ статей со множествомъ рисунковъ, картъ и пр. подъ заглавіемъ:

„XIX ВѢКЪ“. Эти статьи дадутъ читателю полную картину жизни истекающаго столѣтія и составятъ отдѣльный роскошный томъ.

24 ТОМА

полн. собраніе
сочиненій

Г. П. ДАНИЛЕВСКАГО

съ портретомъ, факсимиле и биографическ. очеркомъ. Полное собраніе соч. Г. П. Данилевскаго, стоящее въ отдѣльной продажѣ 15 руб., будетъ отпечатано на хорошо глазированной бумагѣ и будетъ приложено при „Нивѣ“ въ теченіе одного 1901 года подъ заглавіемъ: „Сборникъ нивы“, въ 24 томахъ — по два тома въ мѣсяцъ, такъ что „Сборникъ Нивы“ 1901 года, по количеству матеріала для чтенія, значительно превзойдетъ „Сборники“ всѣхъ прежнихъ лѣтъ.

Назовемъ здѣсь только крупнѣйшія изъ произведеній Данилевскаго: I. **ГОМЪНЫ:**

1) Бѣглые въ Новороссіи, въ частяхъ. 2) Воля, въ 2 ч. 3) Новая мѣста, въ 2 ч. 4) Девятый валъ, въ 3 ч. 5) Мировичъ, въ 3 ч. 6) Черный годъ, въ 3 ч. 7. Восемьсотъ двадцать пятый годъ (отрывки) — II. **ИСТОРИЧ. РОМАНЫ:** 8) На Индію при Петрѣ I, въ 2 ч. 9) Княжна Тарананова, въ 2 ч. 10) Потемкинъ на Дунай, 11) Сожженная Москва, въ 2 ч. — III. **ИСТОРИЧ. ПОВѢСТИ:** 12) Уманская рѣзня. — IV. **ПОВѢСТИ:** 13) Не вытанцовалось, въ 2 ч. — Затѣмъ слѣдуетъ множество V **РАЗСКАЗОВЪ** и **ОЧЕРКОВЪ**, отдѣльных или подъ общими заглавіями, напр.: „Семейная старина“, „Слобожане“, „Святочные вечера“, „Изъ литературныхъ воспоминаній“, „Украинская стаина“ и проч. — VI. **СЪИХОЖО-РЕНІЯ** — VII. **ПИСЬМА ИЗЪ ЗАГРѢНИЦЫ** — VIII. **ДРАМЫ ШЕКСПИРА:** „Цимбелинъ“ и „Жизнь и смерть короля Ричарда Третьяго“. Переводы. — IX. **МЕЛКІЯ СТАТЬИ** и пр., и пр.

12 КНИГЪ „ЕЖЕМѢСЯЧНЫХЪ ЛИТЕРАТУРНЫХЪ ПРИЛОЖЕНІЙ“, содержащихъ романы, повѣсти, популярно-научныя и критическія статьи и проч. — современныхъ авторовъ.

12 №№ „ПАРИЖСКИХЪ МОДЪ“, выходящихъ ежемѣсячно и содержащихъ до 300 модныхъ гравюръ по фасонамъ лучшихъ мастеровъ.

12 ЛИСТОВЪ рукодѣльных и вышивныхъ работъ (около 300) и до 300 чертежей выкоекъ въ натуральную величину, выходящихъ ежемѣсячно.

„СТѢННОЙ КАЛЕНДАРЬ“ на 1901 г., печатанный красками.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА на годовое изданіе со всеми приложениями: **БЕЗЪ ДОСТАВКИ:** 1) въ СПБ. — 5 р. 50 к. 2) въ МОСКВѢ, въ КОНТ. И. И. ПЕЧКОВСКОЙ (Петровск. линіи) — 6 р. 25 к. 3) въ ОДЕССѢ, въ кн. маг. „ОБРАЗОВАНИЕ“ (Ришельевск. № 12) — 6 руб. 50 коп. **СЪ ДОСТАВКОЙ ВЪ С.-ПЕТЕРБУРГЪ** — 6 руб. 50 коп. **СЪ ПЕРЕСЫЛКОЙ ВО ВСѢ МѢСТНОСТИ РОССІИ** 7 руб. За границу — 10 руб.

Требованія просятъ адресовать: въ въ С.-Петербургъ, въ Главную Контору журнала „НИВА“ (А. Ф. МАРКСУ). Малая Морская, д. № 23. 2—4

ՀԱՆԴԵՍ ԱՄՍՈՐԵԱՅ

Բարոյական, ուսումնական, արւեստա-

գիտական քերքը

Հրատարակուած է 1901 թ. նոյն ծրա-

գրքով և ուղղութեամբ:

Տարեկան բաժանորդագինն է 10 Ֆր.

—4 բուրլի:

Հասցէն A la Rédaction de la
Revue «Hantesse» Vienne (Autriche)
VII/2 Mechitharisten gasse, 4.

3—3

ԶԻՐՎԱՆՋԱԴԻ

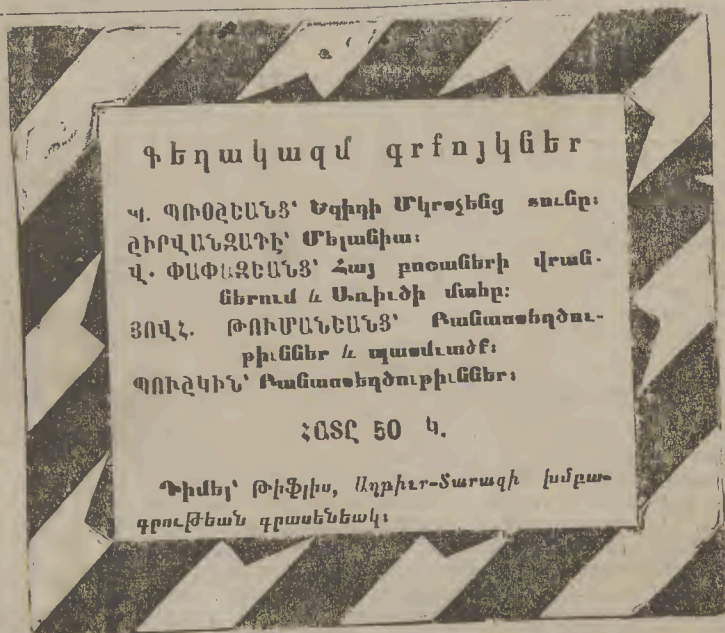
Ն Ա Մ Ո Ի Ս

ԼՎ Է Պ Ը

II-դ սպագրութեամբ

Ճամուլի տակ է, շուտով լոյս կը տեսնի:

Գինն է ճանապարհածախսով 1 ռ.
Բաժանորդ գրուողները թող դիմեն.
Баку, Старо-Полицейская, д. Лазарева,
Александрю Абеліану. 10—9

Բ Ա Յ Ի Ա Ծ Է

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆԻ

1901 ՏԱՐԻՈՅ

ՄԵՐ ՀԱՍՅԷՆ Է REDACTION DE LA REVUE „PAZMAVEP
St. Lazare VENISE (Italie)

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ»-ի տարեկան գինն է կանխիկ 10 Ֆր